

Hylätään termi ”vajaakuntoinen työnhakija”

Työ on alkuperäisessä merkityksessään ollut ihmisen välttämätöntä toimintaa tarpeiden tyydyttämiseksi. Työn välttämättömyydestä raamattu sanoo: ”Otsasi hiessä sinun pitää leipäsi ansaita”. Marxin mukaan työ kuuluu ”välttämättömyyden valtakuntaan”, ja jopa suomalaisten muinainen sankari, Väinämöinen joutui ”kiskomaan kivistä tuohta”.

Työllistyminen ja työnteko ovat työikäisten kansalaisten yhteiskunnallisen osallisuuden ja taloudellisen itsenäisyyden keskeinen edellytys.

Nykyisen ajattelumme mukaan lähtökohtana on vammaisten ihmisten työllistyminen avoimille työmarkkinoille. Työllisyydellä mitattuna merkittävä osa vammaisista ei ole päässyt osalliseksi taloudellisesta kasvusta samoin kuin väestö keskimäärin. Jopa taloudellisen nousukauden aikana vammaisten työllisyys parantui hyvin hitaasti.

Tuoreen tutkimuksen mukaan EU:n alueella 69 % eurooppalaisista on työllisiä, vammaisista EU-kansalaisista vain 29 % on työllisiä. Pellervon taloudellisen tutkimuslaitoksen vuonna 2007 tekemän tutkimuksen mukaan vammaisten henkilöiden joukosta löytyy 15 000 - 25 000 henkilön käyttämätön työvoimareservi. Suurin syy vammaisten henkilöiden huonoon taloudelliseen tilanteeseen ja köyhyyteen on työmahdollisuuksien puute, joka pakottaa heidät elämään minimitulolla koko aikuiselämän. Työmahdollisuuksien puute johtuu osittain myös siitä, että

tuki- ja palvelujärjestelmä rakentaa esteitä sujuvien työllistymispolkujen luomiselle.

Tiedetään mitä pitäisi tehdä, miksi ei tehdä?

Peruspalveluministeri Paula Risikon mukaan Suomessa on pidettävä tavoitteena vammaisten henkilöiden työllistymistä avoimille työmarkkinoille, palkkasuhteiseen työhön.

”Vammaisten henkilöiden työllistyminen avoimille työmarkkinoille on ollut vaikeampaa kuin muiden kansalaisten. Työhön osallistumisen mahdollisuudet tulee turvata kaikille, sillä työ torjuu köyhyyttä ja syrjäytymistä sekä vahvistaa yhteiskunnallista osallisuutta”, sanoi ministeri Risikko torstaina 17. kesäkuuta European Platform for Rehabilitation -konferenssissa Helsingissä. Kansainväliseen konferenssiin kokoontuvat vuosittain ammatillisen kuntoutuksen ja vammaisten henkilöiden työllistymisen asiantuntijat.

Ministeri Risikko jatkaa: ”Vammaisten henkilöiden panosta työmarkkinoilla on sekä Suomessa että useissa Euroopan unionin maissa arveltu jatkossa tarvittavan aiempaa enemmän. Meillä Suomessa yleinen tavoite pidentää työuria koskee vammaisia työntekijöitä yhdenvertaisesti muiden kanssa.”

Ministeri Risikon mukaan vammaisten henkilöiden on erityisen vaikeaa löytää ensimmäinen työpaikka ja aloittaa työura. Hyvin toimivilla työmarkkinoilla ajoittai-

nen taikka osittainen työkyky ei kuitenkaan voi olla este työnteolle.

”Tarvitsemme uudistuksia, joilla aktiivisia työnhaku- ja -saantimahdollisuuksia työmarkkinoilla painotetaan enemmän kuin sosiaaliturvan varaan rakennettuja tulevaisuuden ratkaisuja. Keskeisiä keinoja työllistymisen esteiden poistamisessa ja lieventämisessä ovat yksilöllinen ammatinvalinnan ohjaus ja neuvonta, tuettu työllistyminen, työ- ja opetushallinnon yhteistyön tiivistäminen ja ylipäätään aktiivinen tuki erityisesti nuorelle henkilölle työelämään kiinni pääsemiseksi. Työympäristön esteettömyys, yksilölliset apuvälineet sekä henkilökohtainen apu ovat työnteon edellytys monelle vaikeavammaiselle henkilölle. On tärkeää, että tarvittavat mukautukset, tuki ja palvelut ovat käytettävissä heti työnteon alkaessa”, ministeri Risikko on todennut.

Käsitykseni mukaan kaikki edellä esiintuodut asiat ovat oikeita ja erinomaisia tavoitteita. Lisäksi ne ovat sellaisia tavoitteita, jotka maan hallituksen ja eduskunnan on mahdollista hyvin nopealla aikataululla säätää ja panna kuntoon. Peruskysymykseni on: Miksi kauniita tavoitteita julistetaan maailmalle, mutta konkreettisia toimenpiteitä ei näy eikä kuulu?

Palkka ja sosiaaliturva on sovittava yhteen

Vammaisten ja vaikeasti työllistettävien henkilöiden kohdalla työhallinnon toimenpiteiden tulee olla ensisijaisia. Mikäli ne eivät riitä, on

selvitettävä työllistymistä tukevan toiminnan mahdollisuudet ja vasta sitten työ- ja päivätoiminnan mahdollisuudet. Porrastuksen on toimittava joustavasti molempiin suuntiin. Työllistymistä tukevassa toiminnassa on otettava käyttöön lainkin edellyttämät kuntoutus- ja muut tukitoimet, esimerkiksi työharjoittelu, työhönvalmennus ja työvalmentajapalveluiden käyttäminen avoimille työmarkkinoille siirtymisen mahdollistamiseksi.

Avotyötoiminta on sosiaalihuoltolain ja kehitysvammalain nojalla toteutettava työtoiminnan muoto, josta ei löydy lainsäädännössä tällä hetkellä lainkaan säätelyä. Se koskee lähinnä kehitysvammaisia ja mielenterveyskuntoutujia ja tarkoittaa näiden ihmisten sijoittamista avoimille työmarkkinoille ilman palkkaa, ainoastaan työosuusrahan turvin. Avotyötoiminta on määriteltävä lainsäädännössä määräaikaiseksi työharjoitteluksi, jonka tavoitteena on työelämätaitojen harjaantuttaminen ja/tai palkkatyöhön osallistuminen. Pysyvästi palkattomaan avotyötoimintaan avoimilla työmarkkinoilla osallistuminen on ehkäistävä.

Palkan ja sosiaaliturvan yhteensovittamista työllistymisen edistämiseksi on edelleen kehitettävä. En vielääkään voi ymmärtää, miksi esim. kehitysvammaisen työntekijän saamaa eläkettä ei voi maksaa työllistymistukena työnantajalle, joka työllistää kehitysvammaisen. Pelisäännöt ja oikeudenmukainen toiminta nykyisenä tietotekniikan aikana on löydettävissä, jos on halua ja poliittista tahtoa.

Työssäkäyvä vammainen on ihasteltu ihme

Viime kädessä kyse on kuitenkin asenteista. Jos vammainen käy töissä tai opiskelee, on se edelleen positiivinen poikkeus.

Vammaisfoorumin puheenjohtaja Merja Heikkonen kirjoitti viime heinäkuun lopulla Helsingin Sanomissa: ”Olemme puolisoni kanssa molemmat näkövammaisia ja käymme töissä. Asiaa ihmetellään tuon tuostakin. Kun liikumme avustajamme kanssa joukkoliikennevälineissä tai maksullisissa tilaisuuksissa, törmäämme jatkuvasti siihen, että meille tarjotaan eläkeläislippuja. Asian oikaisun jälkeen saamme osaksemme ihastelua. Ele on ystävällinen ja ymmärrettävä, mutta kertoo konkreettisesti mielikuvistamme. Olenkin joskus hymyssäsuin miettinyt, millainen hässäkkä syntyisi vaikkapa Messu-

keskuksen lippujonossa, jos lipunmyyjä ryhtyisi ihastelemaan jokaisen jonossa olevan työssäkäyntiä.”

Onko perussyy vammaisten työllistymisvaikeuksiin sittenkin asenteissa. Miten niitä voimme muuttaa? Asenteiden muuttamista ei edistä työvoimahallinnossa käytössä oleva ”vajaakuntoinen”-termi. Meillä ei ole vuosikymmeniin saanut puhua vajaamielisistä, mutta vammaista työnhakijaa saa vammaisjärjestöjen toistuvista vaatimuksista huolimatta edelleen kutsua vajaakuntoiseksi. Myy siinä sitten osaamistasi työnantajalle, kun otsassasi on halventava vajaan leima.

